



Артем Кияновський – кандидат педагогічних наук, заслужений працівник освіти України, директор КЗ «Навчально-виховний комплекс «Школа гуманітарної праці» Херсонської обласної ради, м. Херсон, Україна.

Коло наукових інтересів: організація освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, управлінська діяльність, методика навчання фізики.

✉ shgt@ukr.net

🆔 <https://orcid.org/0009-0009-9762-8366>

УДК 37.01:373.1

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-3-263-270>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОБОРУ ЗМІСТУ ОСВІТИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

(з досвіду роботи авторського навчально-виховного комплексу «Школа гуманітарної праці»)

Анотація. Статтю присвячено одному з ключових аспектів освіти – його змісту – добору знань, фактів тощо відповідно до завдання формування особистості, готової до життя у XXI ст.

Закон України «Про освіту» говорить, що школа повинна сприяти навчанню й вихованню на найвищому рівні. Освіта й виховання багато в чому визначають, якою буде людина. У комунальному закладі «Навчально-виховний комплекс «Школі гуманітарної праці» Херсонської обласної ради, виходячи з норми зазначеного Закону, із сучасних філософських, соціальних, психологічних, нейрофізіологічних досліджень, ми намагаємося створити таку педагогічну систему, яка б сприяла освіті й вихованню молодого покоління відповідно до актуальних умов і прогнозованих обставин майбутнього.

У роботі ми обґрунтували наші вимоги до особи випускника. Зокрема, випускник нашого закладу освіти повинен знати основи наук і мистецтв, основи релігії, філософії, уміти спілкуватися, працювати з інформацією, вести здоровий спосіб життя, бути патріотом, моральною та щасливою людиною.

Апробований протягом 30 років досвід нашої авторської школи доводить необхідність широкого гуманітарного складника в освітньому плані. Розроблені педагогами закладу освіти навчальні дисципліни сприяють органічному включенню дитини в культурне й наукове життя, допомагають відчутти увагу держави, учителів, суспільства, що, у свою чергу, зумовить продовження гуманістичних традицій.

У пропонованій статті розкрито освітнє значення таких курсів, як «Класична греко-римська міфологія», «Історія релігії», «Театр», «Медіаграмотність», «Шахи», «Хореографія» та ін. Значимо, що певне збільшення годин (наприклад, із 1-го класу ми вводимо поглиблене вивчення англійської мови та інформатики, додаємо 1 годину на вивчення математики) іде в розріз із деякими ініціативами НУШ, спрямованими, навпаки, на зменшення годин у початкових класах на вивчення мистецтва, скасування годин для вивчення навколишнього світу та ін.

Ключові слова: зміст освіти, авторська школа, вимоги до випускника, гуманітарний складник освіти, усебічний розвиток учнів.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими й практичними завданнями.

Закон України «Про освіту» (Закон України «Про освіту», 2017) уможливив проведення експериментальної роботи в закладах освіти, пошук нових форм і методів навчання та виховання, створення й розвиток авторських шкіл.

Вибудовуючи освітню та виховну моделі авторської «Школи гуманітарної праці», ми виходили з вимог, які життя висуває до випускника. Для цього проаналізували філософські й історичні праці, зокрема про виклики, що стоять перед людством, – від Платона та Арістотеля до В. Вернадського («Деякі слова про ноосферу»), А. й В. Дюрантів («Історія цивілізації»), М. О'Коннелла («Штучний інтелект і майбутнє людства»), С. Лема («Планета Земля. Століття XXI»), К. Ясперса (в українському перекладі – «Психологія світоглядів») та ін.

Крім того, протягом 24-х років ми проводили анкетування батьків, діти яких вступають до нашого закладу, про їхні очікування, а також анкетування батьків випускників і самих випускників про якість освіти та виховної роботи, де головними були два питання: які предмети, заходи стали в пригоді та чого бракувало. Ці дослідження давали змогу коригувати навчальний план і концепцію авторської школи.

Ми вважаємо, що наш випускник має бути щасливим, здатним брати участь у конкурентній боротьбі та перемагати в ній, давати користь суспільству, бути громадянином, уміти працювати, мати сформовану силу волі, щоб за потреби робити зусилля над собою, вільно оперувати знаннями, уміннями, методами самоосвіти, бути високоморальною людиною.

Зміст освіти в «Школі гуманітарної праці», відповідно до Закону України «Про освіту» (Закон України «Про освіту», 2017), обумовлює розвиток творчого, культурного та інтелектуального потенціалу дитини, і у своєму дослідженні ми розкриємо деякі особливості педагогічної системи авторської школи, які виявилися найбільш ефективними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із проблеми, що розглядається в статті, та означення аспектів загальної проблеми, яким присвячується стаття. Поняття змісту освіти є ключовим у системі понять галузі освіти, проте в останні роки, зокрема з моменту запровадження НУШ, науковці приділяють йому недостатньо уваги, зосередившись переважно на історичному вимірі.

Дослідження Т. Побочої (Побоча, 2019) стосується історико-педагогічного аспекту визначення змісту освіти: у ньому подано ретроспективний огляд двох традиційних суб'єктно-об'єктних концепцій та лише окреслено актуальний перехід до суб'єктно-суб'єктної концепції освіти.

Л. Березівська (Березівська, 2022) характеризує зміст загальної середньої освіти в Україні протягом 1991–2017 рр. – в історико-джерелознавчому аспекті.

Проблеми й виклики сучасного етапу розвитку середньої освіти описано в праці О. Ляшенка й О. Топузова (Ляшенко & Топузов, 2021), де акцентовано на доцільності переходу від знаннєвої освітньої парадигми до компетентнісної, а також зазначено потребу в практичних рекомендаціях щодо формування змісту освіти.

Зауважимо, що повноцінне реформування української освіти неможливе без глибокого аналізу її змісту, який має забезпечити виконання всіх освітніх завдань щодо всебічного розвитку людини.

Мета нашої статті – описати деякі зміни в педагогічній системі авторської школи в порівнянні зі звичайною, які виявилися найбільш ефективними й можуть використовуватись у закладах загальної середньої освіти.

Основними методами дослідження є описовий, метод опитування, групування, узагальнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Уявлення про ідеального громадянина сформувалися ще в Стародавній Греції (калокагатія – як поняття естетики й, у вужчому сенсі, як ідеал моральної та фізичної досконалості (Шинкарук та ін., 2002, с. 264), і давньогрецькі уявлення про

подібність людини до богів – гармонійно розвинених – визначали завдання виховання гармонійно розвиненої людини.

З того часу людство пережило кілька потрясінь, пов'язаних із виробництвом і поширенням інформації, – появу писемності, друкарства, інформаційних технологій. Деякі автори характеризують це як інформаційні революції, що змінили характер розвитку людини та суспільства.

Безумовно, обсяг інформації, як і технологічні революції, впливає на людське буття. Педагогічна наука й практика зобов'язані готувати наших дітей до життя, забезпечувати їхнє майбутнє та майбутнє всього людства, не просто враховуючи життєві реалії, а випереджаючи суспільно значущі зміни.

Думка Протагора «Людина є мірою всіх речей: існуючих у тому, що вони існують, неіснуючих – у тому, що вони не існують» (Шинкарук та ін., 2002, с. 530) так само актуальна сьогодні, як і тисячі років тому. Усі зміни в житті людства мають не шкодити йому.

Ми повинні допомогти людині залишитися Людиною – з її спроможністю насолоджуватися життям, думати, приймати рішення й реалізовувати себе, і навчити, як не стати жертвою інформаційних маніпуляцій. Критичне мислення, здатність піддавати сумніву будь-яку інформацію – загальна необхідність для людини ХХІ ст. Особливо важливою є творча реалізація, зокрема в професійній сфері. Любов до мистецтва, уміння бути творчою особистістю – запорука щасливого життя.

Легкодоступні інформаційні потоки становлять загрози для дітей. Виникнення в усережжі різноманітних сект, клубів підліткових самогубців, доступність порнографії тощо неабияк актуалізує знання норм моралі, правових норм і вміння відрізнити прекрасне від потворного. Оскільки матеріали, що розбещують дитину, повторюємо, є легкодоступними, актуалізується педагогічне завдання: формувати усвідомлене неприйняття поганого. Крім того, людині, а особливо дитині, потрібен друг, а також дбайливий і вимогливий ментор.

Виховання молодого покоління у викликах постмодерну є справою всього суспільства, лише сім'я та школа не зможуть повноцінно виконати завдання щодо формування інтелектуальної нації. За словами Т. Джефферсона, «поширення освіти, подібно до дифузії світла, є найнадійнішим джерелом покращення умов життя, оскільки сприяє розвитку доброчесності та наближає щастя людини» (Extract from Thomas Jefferson). Зміна державної політики в галузі освіти, визнання її державним пріоритетом – умова процвітання суспільства.

Створення умов для розвитку творчого потенціалу та його реалізації громадянином починається від народження. Суспільство визначає вектор розвитку освіти й культури, відбирає етичні норми, виточує суспільну мораль. У сучасній вітчизняній освіті дуже мало уваги приділено питанню формування гуманізму, скромності, емпатії.

Окрім того, панування матеріалізму створює «перекіс»: замість служіння Богові й людям – до задоволення тільки власних потреб як головного сенсу життя. Нівелювання духовної потреби підлітка в докладному вивченні морально значущих класичних літературних творів, виключення з освіти священної історії та основ філософії призводять до аморальної поведінки як норми суспільного буття. Особа, що не має моральних орієнтирів, не може бути повноцінним громадянином.

Випускник нашого закладу освіти, згідно з Концепцією авторської школи А. Кияновського (Кияновський, 2024, с. 123–136), повинен знати основи наук і мистецтв, основи релігії, філософії, уміти спілкуватися, працювати з інформацією, вести здоровий спосіб життя, бути патріотом, моральною та щасливою людиною. І ми обережно зауважимо: чи служіння Богу, чи пошук Його, тобто прагнення до високого, – мають складати справжній сенс життя, на відміну від вульгарно-утилітарного розуміння людського буття.

Ще один серйозний виклик перед українським закладом загальної середньої освіти – знайомство з наукою. Сучасні знання, досягнення науки мають бути в доступній формі викладені дітям. Як показує досвід багатьох шкіл Естонії, Ізраїлю, США, запорукою розвитку дитячого інтересу до науки й вибору професії стає цілеспрямована позакласна та позашкільна робота педагогів зі здобувачами освіти, доступність лабораторій, профільних державних закладів для занять із дітьми.

Отже, заклад освіти має забезпечити для дитини самореалізацію (самоактуалізацію), зокрема у творчості, – як задоволення потреби найвищого щаблю (за А. Маслоу (Christopher D. Green

York University, 2000)). А завдання й виклики, що стоять перед сучасною школою, потребують зміни у змісті освіти та виховної роботи.

Нижче розглянемо деякі зміни, запроваджені в авторському навчально-виховному комплексі «Школа гуманітарної праці».

Курс «Класична греко-римська міфологія» викладають із 1-го до 4-го класу (за авторською програмою Л. Кулікової, А. Алексеевої (Інформаційний збірник, 2017, с. 47–66)), метою його вивчення є знайомство з античною цивілізацією. Міфи дають змогу учням розмірковувати про моральність учинків, розширювати кругозір, словниковий запас та уяву. Знання міфології робить зрозумілими для дітей багато сюжетів творів світового мистецтва й крилатих висловів.

Опанування цього курсу, як показала практика, стимулює додатковий інтерес до культури Стародавньої Греції. І що дуже важливо, створює атмосферу захоплення людським генієм, дивує дітей та надихає на самостійну творчість: малювати, танцювати, співати, брати участь у спектаклях, а також в інших проєктах, наприклад, під час відвідування розкопок стародавнього міста Ольвія.

Знання Священної історії, розуміння краси Євангельських притч з'являються в наших учнів завдяки **курсу «Історія релігії»**. Цей курс починається в 1-му класі «Християнською етикою у світовій художній культурі» (за авторською програмою В. Дяченко (Інформаційний збірник, 2017, с. 67–74)) і читається до 4-го, потім його змінюють «Біблійна історія та християнська етика» (5–8 класи) (за авторською програмою І. Замараєвої (Інформаційний збірник, 2017, с. 119–127)) та «Історія філософії» (9–11 класи) (за авторською програмою І. Замараєвої (Інформаційний збірник, 2017, с. 152–162)).

Після скасування у загальній середній освіті вивчення закону Божого курс літератури виконував функцію формування й дослідження морального зразка поведінки людини в суспільстві, сприяв обмірковуванню нюансів людської поведінки, виробленню почуття такту стосовно інших людей. Після «урізання» курсу літератури з'явився «вакуум» на місці опису людських відносин, який заповнює умовно «вулиця» (однолітки, інтернет, низькопробна продукція соціальних мереж). Ми вважаємо, що вивчення норм моралі мають бути частиною освіти, і дуже важливо зробити роздуми про сенс життя потребою кожного громадянина України, щоби високоморальна поведінка стала нормою життя суспільства.

Покоління людей виховувалися на моральних уявленнях Біблії; крилаті біблійні вислови є взірцями чіткості думки; роздуми про благородство й підлість знаходимо на її сторінках, а боротьба Добра і Зла – вічні сюжети картин, музичних творів, книг; віками освічені люди цитували Біблійні, Євангельські тексти та посилалися на них. Окрім того, філософи-мислителі надають величезний простір для формування особистих поглядів і переконань, допомагають віднайти свій особистий життєвий шлях у служінні Богові та людям.

Пошук людством сенсу життя, боротьба за людську гідність, знайомство з поглядами філософів від Античності до наших днів, отримання задоволення від уміння мислити й розуміти красу людської думки – ось чому треба вчити дітей. Досвід викладання показує, що описані курси для учнів дуже цікаві. За оцінками випускників, здобути знання справили на них незабутні враження і вони користуються цими знаннями, отже, ми допомогли їм зробити їхній відповідний моральний вибір.

Окремо слід звернути увагу на **курс «Театр»** (1–9 клас). Він складається з розділів «Історія театрального мистецтва» (за авторською програмою З. Ятчак (Інформаційний збірник, 2017, с. 75–83)), «Традиції Давньогрецького театру» (за авторською програмою О. Сербіної (Інформаційний збірник, 2017, с. 128–140)). Цей курс знайомить учнів із зародженням і становленням театру – синтезу мистецтв: 2 години на тиждень діти поринають у чарівний світ сцени, костюмів, гриму, захоплених творів – від Софокла й Евріпіда до В. Шекспіра, А. Ліндгрена і сучасних авторів. Під час опанування курсу здобувачі освіти вивчають не лише влаштування театру та творчість видатних драматургів-класиків, а й набувають особистого досвіду участі в театральних виставах, проживають зворушливі моменти виступів на сцені.

Наша методика передбачає створення 2-х вистав на рік у 1–4 класах і по 1-й – з 5-го до 9-го класу. Дитина перемагає «страх сцени», а це один із найпоширеніших і найсильніших страхів. Учні, найбільш зацікавлені в театральному мистецтві, мають можливість щороку брати участь у спільному проєкті з артистами Херсонського обласного академічного музично-драматичного театру ім. М. Куліша – у справжній виставі з репетиціями, гримом, костюмами, виступом на сцені професійного театру та оваціями всієї глядацької зали. За 11 років таких проєктів було 11: «Вовка в тридев'ятому царстві» (2011), «Свято непослуху» (2012), «Голий король» (2013), «Бременські музики» (2014), «Малюк і Карлсон» (2015), «Пригоди Буратіно» (2016), «Попелюшка» (2017), «Королівство кривих дзеркал» (2018), «Пригоди Тома Соєра» (2019), «Лялька спадкоємця Тутті» (2020), «Вовка в тридев'ятому царстві» через 10 років» (2021).

Курс «Медіаграмотність», або «*Основи інформаційної культури*» (для 5–7 класів) (за авторською програмою Т. Лихожон (Інформаційний збірник, 2017, с. 128–140)), учить дітей знаходити, аналізувати, перевіряти й подавати інформацію. Базою цього курсу є Шкільний бібліотечно-інформаційний центр (бібліотека, що складається з понад 40 тисяч томів; шкільне телебачення, радіо, інтернет-радіо, а також акаунти в усіх соціальних мережах), де учні на практиці застосовують здобуті знання. Уміння критично мислити неможливо набути без уміння працювати з інформацією, і для цього неоціненним постає досвід роботи на шкільному ТБ та радіо. Телебачення «Школи гуманітарної праці» двічі перемагало на міжнародному конкурсі дитячих програм «Малюк».

Крім того, у закладі освіти функціонує шкільне наукове товариство «Ерудит», і щороку кожен учень з 5-го до 10-го класу готує наукову роботу. Під час її створення дітям стають у пригоді знання, отримані під час уроків із медіаграмотності: як шукати й відбирати інформацію, як її аналізувати, як правильно оформлювати посилання на використані джерела тощо.

З метою всебічного розвитку здобувачів освіти в наш навчальний план впроваджено такі дисципліни, як «*Шахи*» (1–4 класи), «*Хореографія*» (1–4 кл.), «*Безпека життєдіяльності*» англійською мовою (10 кл.), «*Історичне краєзнавство*» (3–6 кл.), «*Історія мистецтв*» (1–7 кл.).

Варто зазначити, що ми з 1-го класу вводимо поглиблене вивчення англійської мови та інформатики, додаємо 1 годину на вивчення математики та, починаючи з 5-го класу, збільшуємо диференціацію, даючи змогу кожній дитині вибрати навчальну дисципліну й під керівництвом педагога створити реферативну роботу та захистити її. Така демократична норма долучає до наукової діяльності 90% учнів і допомагає розкрити таланти. Кожен третій учень старших класів школи є переможцем обласного етапу конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт МАН чи предметних олімпіад (зауважимо, що відбір дітей не проводимо – навчаємо всіх).

Безперечно, усе це зумовлює додаткове навантаження на вчителя, його роль ускладнюється. Про розвиток професійної компетентності наших педагогів можна прочитати в окремій статті (Кияновський, 2023).

Оскільки збільшення часу для занять потребувало не лише педагогічних обґрунтувань, а й серйозного медичного контролю, ми уклали договір із Херсонською дитячою обласною клінічною лікарнею. Згідно з цим договором, усіх здобувачів освіти обстежували двічі на рік протягом 5 років. Жодних зауважень до здоров'я не виявлено. Окрім того, дослідження мозку людини показують, що тільки коли мозок «важко працює», він розвивається й забезпечує людині високу якість життя та її тривалість. Іншими словами, для дітей, якщо немає психологічного тиску, потрібне значне інтелектуальне навантаження – багато математики, креслення, віршів напам'ять, театру, музики (адже навіть під час обмірковування твору: «Що хотів сказати автор?» – мозок працює), а головне – творчих нестандартних уроків і завдань; також необхідною є посилена індивідуальна робота вчителя й дитини.

Українське суспільство має зробити все для щастя наших дітей, і якісна освіта – запорука їхнього життєвого успіху.

Закон України «Про освіту» визначає метою освіти не тільки «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її **талантів** (*тут і нижче – виділення наше*), ін-

телектуальних, **творчих** і фізичних здібностей», а також «збагачення... інтелектуального, економічного, **творчого, культурного** потенціалу Українського народу» (Закон України «Про освіту», 2017). Однак, на наше переконання, формування змісту освіти в «Новій українській школі», що пропонується як реформа-панацея, часто суперечить нормам основного Закону – в аспекті відбору навчального матеріалу та рекомендації щодо ігрової, «полегшеної» діяльності (тоді як для дітей шкільного віку провідна діяльність – навчальна).

Зменшення годин у початковій школі на вивчення мистецтва (0,5 год. на малювання та 0,5 год. на спів), скасування годин для вивчення навколишнього світу, рекомендування гри як провідного виду діяльності в 1–2 класі суперечать і сутності освіти, і інтересам дітей та, зрештою, призведе до зниження рівня знань молодого покоління.

Під час анонімного опитування вчителів початкових класів понад 80% респондентів висловили думку, що заміна основної навчальної діяльності на ігрову, відсутність оцінювання домашнього завдання та зниження програмних вимог, безсумнівно, погіршують якість знань, а відсутність безкоштовних гуртків, музичних шкіл тощо унеможливило додаткові заняття для переважної більшості дітей.

Проблема поглиблюється ще й через те, що, як відзначають педагоги, близько 40% батьків не цікавляться навчанням дітей, а 30% із них переймаються лише оцінками.

Наш досвід може допомогти Українській школі в широкому розумінні стати місцем державної турботи, де «зростає майбутнє». Служителі освіти – Учителі мають бути не «надавачами» платних освітніх послуг, а мають стати шанованими державою та суспільством людьми.

Висновки дослідження та перспективи подальших розвідок **в обраному напрямі**. Зменшення годин на навчання й розвиток дитини призведе до збільшення кількості неосвічених, невихованих громадян. До того ж, «збіднений» зміст освіти не відповідає її меті – вихованню висококультурного, добре освіченого громадянина України.

Апробований протягом 30 років досвід КЗ «Навчально-виховний комплекс «Школа гуманітарної праці» доводить необхідність широкого гуманітарного складника в освітньому плані. Розроблені нами навчальні дисципліни сприяють органічному включенню дитини в культурне та наукове життя, допомагають відчутти увагу держави, учителів, суспільства, що, у свою чергу, зумовить продовження гуманістичних традицій.

Увага до дитини, до майбутнього держави потребує збільшення годин для роботи з дітьми і вчителів, і логопедів, і керівників гуртків, а також змін у змісті освіти. Приклад гарних змін у змісті освіти пропонує до розгляду наша авторська школа.

З метою всебічного розвитку учнів, їхніх талантів і здібностей, для збагачення інтелектуального, творчого, культурного потенціалу українського суспільства системно впроваджуємо в навчальні плани такі курси, як «Класична греко-римська міфологія», «Історія релігії», «Театр», «Медіаграмотність», «Шахи», «Хореографія», «Безпека життєдіяльності» англійською мовою, «Історичне краєзнавство», «Історія мистецтв» та ін. Змінюємо підходи до позакласної діяльності, формуємо освітній простір дитини, використовуємо соціальні мережі, осучаснюємо загальну середню освіту. Не погоджуємось із деякими ініціативами НУШ, зокрема, щодо зменшення годин у початковій школі на вивчення мистецтва, скасування годин для вивчення навколишнього світу, рекомендування гри як провідного виду діяльності в 1–2 класі, та вважаємо їх згубними для сучасної освіти.

Для повноти висвітлення особливостей освітнього процесу в авторській школі плануємо надалі описати зміст виховної діяльності нашого закладу освіти.

Використані джерела

Березівська, Л.Д. (2022). Концептуальні засади реформування змісту загальної середньої освіти в Україні (1991–2017): історико-джерелознавчий аспект. *Науково-педагогічні студії*, 6, 9–25. <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2022-6-9-25>

Закон України «Про освіту», № 2145-VIII (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#top>

Інформаційний збірник для директора школи та завідувача дитячого садочка: *Школа гуманітарної праці. Авторські програми курсів за вибором (7–8, квітень)*. (2017). РА «Освіта України».

Кияновський, А. (2023). Розвиток професійної компетентності педагогів в умовах сучасного освітнього простору (з досвіду роботи навчально-виховного комплексу «Школа гуманітарної праці»). *Український педагогічний журнал*, 4, 157–163. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-4-157-163>

Кияновський, А. (2024). *Моя кохана школа – Школа гуманітарної праці*.

Ляшенко, О., & Топузов, О. (2021). Науковий супровід модернізації змісту базової середньої освіти: проблеми і виклики. *Український педагогічний журнал*, 4, 29–36. <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/247/199>

Побоча, Т.Д. (2019). Концептуальні підходи до визначення поняття «зміст освіти» в історико-педагогічній ретроспективі. *Інноваційна педагогіка*, 12 (2), 21–25. <https://doi.org/10.32843/2663-6085.2019.12-2.04>

Шинкарук, В. І. (ред.) та ін. (2002). *Філософський енциклопедичний словник*. Київ: Абрис.

Green, C. D. (2000, August). *Maslow, A. H. A theory of human motivation* [Reprint of *Psychological Review*, 50, 370–396, 1943]. *Classics in the History of Psychology*. Retrieved August 15, 2024, from <https://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm>

Jefferson, T. (1822, October 21). *Extract from Thomas Jefferson to Cornelius C. Blatchly, [Quote]*. (n.d.). Monticello.org: Jefferson Quotes & Family Letters. https://tjrs.monticello.org/archive/search/quotes?keys=&sort_bef_combine=field_tjrs_date_value%20ASC&field_tjrs_categorization_tid%5B0%5D=2174&field_tjrs_date_value_1%5Bvalue%5D%5Bdate%5D=&field_tjrs_date_value2_1%5Bvalue%5D%5Bdate%5D=&ga=2.100248862.1827403444.1721509185-860113335.1721509184&page=2

References

Berezivska, L.D. (2022). Kontseptualni zasady reformuvannya zmistu zahalnoi serednoi osvity v Ukraini (1991–2017): istoryko-dzhereloznavchyi aspekt. *Naukovo-pedahohichni studii*, 6, 9–25. <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2022-6-9-25>

Green, C. D. (2000, August). *Maslow, A. H. A theory of human motivation* [Reprint of *Psychological Review*, 50, 370–396, 1943]. *Classics in the History of Psychology*. Retrieved August 15, 2024, from <https://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm>

Jefferson, T. (1822, October 21). *Extract from Thomas Jefferson to Cornelius C. Blatchly, [Quote]*. (n.d.). Monticello.org: Jefferson Quotes & Family Letters. https://tjrs.monticello.org/archive/search/quotes?keys=&sort_bef_combine=field_tjrs_date_value%20ASC&field_tjrs_categorization_tid%5B0%5D=2174&field_tjrs_date_value_1%5Bvalue%5D%5Bdate%5D=&field_tjrs_date_value2_1%5Bvalue%5D%5Bdate%5D=&ga=2.100248862.1827403444.1721509185-860113335.1721509184&page=2

Informatsiyni zbirnyk dlia dyrektora shkoly ta zaviduvacha dytiachoho sadochka: Shkola humanitarnoi pratsi. Avtorski prohramy kursiv za vyborom (7–8, kviten). (2017). RA «Osvita Ukrainy».

Kyianovskiy, A. (2023). Rozvytok profesiinoini kompetentnosti pedahohiv v umovakh suchasnoho osvitnoho prostoru (z dosvidu roboty navchalno-vykhovnoho kompleksu «Shkola humanitarnoi pratsi»). *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, 4, 157–163. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-4-157-163>

Kyianovskiy, A. (2024). *Moia kokhana shkola – Shkola humanitarnoi pratsi*.

Liashenko, O., & Topuzov, O. (2021). Naukovyi suprovod modernizatsii zmistu bazovoi serednoi osvity: problemy i vyklyky. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, 4, 29–36. <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/247/199>

Poboch, T.D. (2019). Kontseptualni pidkhody do vyznachennia poniattia «zmist osvity» v istoryko-pedahohichnii retrospektyvi. *Innovatsiina pedahohika*, 12 (2), 21–25. <https://doi.org/10.32843/2663-6085.2019.12-2.04>

Shynkaruk, V. I. (red.) та ін. (2002). *Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk*. Kyiv: Abrys.

Zakon Ukrainy «Pro osvitu», № 2145-VIII (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#top>

Artem Kiyanovsky, *Candidate of Pedagogical Sciences, Headmaster of the Communal Institution «Educational complex «School of Liberal Arts» of the Kherson Regional Council, Kherson, Ukraine.*

Research interests: *organization of educational process in institutions of general secondary education, management activity, methods of teaching physics.*

SOME ASPECTS OF CONTENT SELECTION IN MODERN UKRAINIAN SCHOOLS (Based on the Experience of the Author's «Educational complex «School of Liberal Arts»)

Abstract. The article is dedicated to one of the key aspects of education – its content – which encompasses the selection of knowledge, facts, etc., according to the goal of shaping a personality ready for life in the 21st century.

The Ukrainian Law «On Education» stipulates that schools must facilitate education and upbringing at the highest level. Education and upbringing largely determine the nature of an individual. At the Communal Institution «Educational complex «School of Liberal Arts» of the Kherson Regional Council, guided by the provisions of this Law and based on contemporary philosophical, social, psychological, and neurophysiological research, we strive to create a pedagogical system that promotes the education and upbringing of the younger generation in accordance with current conditions and anticipated future circumstances.

In this work, we have substantiated our requirements for the profile of a graduate. Specifically, a graduate of our educational institution should have foundational knowledge in the sciences and arts, an understanding of religion and philosophy, the ability to communicate effectively, work with information, maintain a healthy lifestyle, be a patriot, and be a moral and happy individual.

The experience of our author's school, tested over 30 years, proves the necessity of a broad humanitarian component in the educational curriculum. The subjects developed by the institution's educators facilitate the integration of children into cultural and scientific life, help them feel the attention of the state, teachers, and society, which, in turn, ensures the continuation of humanistic traditions.

The proposed article explores the educational significance of courses such as «Classical Greco-Roman Mythology,» «History of Religion,» «Theater,» «Media Literacy,» «Chess,» «Choreography,» and others. It should be noted that an increase in instructional hours (e.g., introducing in-depth study of English and computer science from the 1st grade, and adding one hour for mathematics) contrasts with some initiatives of the New Ukrainian School (NUS), which, conversely, aim to reduce hours for art education and eliminate hours for the study of the surrounding world, among other changes.

Keywords: content of education, author's school, graduate requirements, humanitarian component of education, comprehensive student development.